

ANTTI
PUUPPONEN

Maaseudun valojo ja varjojo

Aki Ollikaisen kirjoittama *Pastoraali* on omintakeinen romaani. Teoksen nimi viittaa paimenidylliin ja -runouteen. Romanin tarinaan onkin saatu mahtumaan lammaslauma ja nykymaaseudulle melko harvinainen lammaspaimen. Lampaat ja paimen ovat tärkeässä roolissa, mutta niiden kautta kuvataan enemmän kuitenkin muita asioita. Varsinaisesti teoksen tapahtumapaikkana on itäsuomalainen muuttotappiosta kärsivä kunta. Tapahtumat ajoittuvat lyhyisiin kesäisiin hetkiin. Niissä tarkastellaan kolmen sukupolven kokemuksia, joista on tunnistettavissa samankaltaisuuksia. Sukupolvesta toiseen ihmiset esimerkiksi tuntevat kaipausta, rakkautta, pettymystä tai kohtaavat yksinäisyyttä, sairautta ja lopulta kuolevat.

Aatu on teoksen lammaspaimen. Hän on muuttanut kaupungista maaseudulle tavoittelemaan parempaa elämänlaatua. Aatun puoliso Elina oli pitänyt tätä hyvänä ideana, koska oli ajatellut näin luovansa samalla turvallisempaa lapsuutta heidän pojalleen Kaiukselle. Sittemmin Elinalle on tullut toisenlaisiakin ajatuksia:

”Aluksi oli ollut hieno ajatus tarjota Kaiukselle turvattu lapsuus maaseudulla, mutta nyt se tuntui äärimmäisen julmalta teolta – he olivat väkivalloin temmanneet teini-ikään tulevan pojan kaupungin tutuista ympyröistä syrjäkylän yksinäisyyteen, paikkaan jossa pojalla ei ollut ikäistään seuraa. Lopulta pelottavinta oli kuitenkin se, kuinka su-lavasti Kaius oli tuohon yksinäisyyteen solahtanut. Poika oli luonut ympärilleen alistuneen hiljaisuuden piirin, jonka sisällä hän vaikutti ulkoisesti tyytyväiseltä. Eikä Elinalla ollut mitään keinoa tavoittaa maailmaa, jossa Kaius tuon taikapiirinsä sisällä eli.”

Lyhyessä teoksessa on lukuisa joukko muitakin henkilöahmoja. Vilho ja Sirkka ovat vanhempaa ikäpolvea ja tärkeitä hahmoja teoksen keskeisten teemojen kannalta. Sirkka kärsii muistisairaudesta. Sairauden avulla Ollikainen on onnistunut kuvaamaan symbolisesti ja taitavasti ihmiselämän hauraimpia ja haavoittuvimpia puolia. Samalla voi

nähdä symboliikkaa myös tyhjenevään maaseutuun ja yhteisöjen kuihtumiseen. Sukupolvien kohtaaminen sekä maaseudun ja kaupungin vastakkaisuus ovat teoksessa tärkeimpiä teemoja. Näitä tarkastellaan kerroksittain ja historiallisestikin. Vähintään yhtä isoksi teemaksi teoksessa nousee myös luonto sekä ihmisen ja eläimen kohtaaminen. Lampaiden lisäksi teoksessa on esimerkiksi susia, korppeja ja kaloja. Ollikainen osaa kirjoittaa elävästi luonnosta pieniä yksityiskohtia myöten. Kesäpäivän tunnelma tarttuu lukiessa kuin huomaamatta esimerkiksi tämän tyyppisissä havainnoissa, jotka tulevat ikään kuin pieninä huomautuksina limittyneenä muuhun kerrontaan:

”Hiljaisuus kulki yli ruohikon, ohi rantakoivujen, läpi kaislikon ja levittäytyi tyynen järven ylle. Ja kuinka monta ääntä tuo hiljaisuus kätki sisäänsä? Koko aamuöisen maanpiirin kakofonian – suuren hauen mossahduksen kaislikossa, tuulenväreän haapapuun lehdistä. Se oli äänistä kudottua hiljaisuutta.”

Paitsi luontoa, Ollikainen kuvaa myös ihmisten tunteuksia kiinnittämällä huomiota erilaisiin aisteihin sellaisella vivahteikkudella ja niin tarkasti, että jokaisen on helppo niihin samastua. Jotkut kuvaukset ovat suorastaan liikuttavia:

”Vilho laski kauhan ja istuutui keskilauteelle Sirkan taakse. Hän tarttui shampoopulloon. Mieto ja hellävarainen, Vilho luki pullon kyljestä ja tulkitsi sen toimintaohjeeksi. Hän levitti shampooon varovasti tuhkanharmaisiin hiuksiin ja hieroi samalla kevyesti sormenpäillään Sirkan päälakea. Vaikka hengityksen tahtia ei kuullut, sen tunsii, ja se kertoi Vilholle Sirkan nauttivan kosketuksesta. Kyynel karkasi Vilhon silmäkulmasta. Hikipisara se ei ollut, Vilho tiesi, ja tulkitsi sen onnenkyyneleeksi. Tämä oli niitä harvoja hetkiä, jolloin hän löysi vielä jonkinlaisen yhteyden puolisoonsa.”

Tämänkaltaiset kuvaukset ovat teoksen parasta antia. *Pastoraali* onkin saanut aiemmin kiittäviä arvioita. Eikä turhaan. Teoksesta on vaikea keksiä kritiikkiä. Tarkkojen kuvausten ohella Ollikaisen vahvuus on symboliikassa. Sudet, lampaat ja korvit ovat perinteisestikin olleet symbolisesti merkittäviä eläinhahmoja. *Pastoraali* ei ole kuitenkaan mitenkään helppo teos, vaan siihen kietoutuu useampia merkitystasoja. Kaikki tasot

Aki Ollikainen: *Pastoraali*
Kustannusosakeyhtiö Siltala
2018

K eivät yhdellä lukukerralla varmasti itselleni edes avautuneet. Samalla teoksessa on tunnistettavissa lukuisia teemoja, kuten luonto, eläimet, vanheneminen ja maaseudun elämänmeno. Kuolema ja elämän kuihtuminen ovat teemoista keskeisimpiä, ja ne teoksessa vahvasti läsnä myös symbolisesti. Siitä kertovat korpit, suden tappamat lampaat, muistisairas vanhus ja patinoituneet seinäpaneelit.

Paimeneen ja lampaisiin, kuten myös moniin muihin eläimiin, sisältyy tiettyä myyttisyyttäkin. Taidetta ja populaarikulttuuria syytetään joskus sellaisten myyttien ylläpitämisestä, joille ei löydy todellisuus pohjaa (Jokinen & Saaristo 2002, 47-49). Myytit voivat vahvistaa myös joitakin stereotyyppioita, joita esimerkiksi maaseutuun liitetään (Tani 1995). Samoin maaseutua esitetään toisinaan menneisyyteen kiinnittyneenä kuvastona, joka ei huomioi nykyajan kehitystä (Vallius 2011). Ollikaista ei voi kuitenkaan syyttää tästäkään, tai ainakin hän on päivittänyt myytit tämän päivän kontekstiin. Jotkut teoksen kuvaukset ovat melkein raadollisia rehellisyydessään. Tämä tulee esille paitsi kuvauksissa maaseutuyhteisön kuihtumisesta myös tavassa, joilla henkilöhahmojen tunnemaailmaa ja kehollisuutta kuvataan:

”Elina häpesi lapsellisia haaveitaan, joita hänellä oli ollut maalle muuttaessaan – kuinka Aatusta kuoriutuisi miehekäs maamies, löysä kirjatoukan keho saisi ryhtiä ja jänteveyttä, ruskettuisi kun mies kulkisi kesähelteellä paidatta pellonlaintaa, ja Elinan kämmen saisi liukua pitkin tuoreesta hiestä liukasta lihaksikasta rintakehää.”

Maaseutututkijan on hyödyllistä lukea välillä myös kaunokirjallista kuvausta maaseudusta. Ajattelen, että kielellisesti rikkaat kuvaukset antavat virikkeitä myös tutkimustyöhön. Samalla voi todennäköisesti saada myös jonkinlaisia oppimiskokemuksia siitä, miten tiettyä ilmiötä tai tapahtumaketjua voi katsoa monin eri silmin. Ehkä Ollikainenkin pyrkii osoittamaan, että elämän varjopuolissa on kuitenkin usein jokin pieni reunus, valonsäde tai heijastus, josta voi seurata myös jotain hyvää ja kaunista. Tämä tosin voi vaatia asian katselua etäämmältä. Samalla se muistuttaa siitä, että nuo toisinaan vaikeasti hyväksyttävissä olevat varjopuoletkin ovat osa elämän kokonaisuutta.

Lähteet

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2002. Suomalainen yhteiskunta. WSOY, Helsinki.

Ollikainen, Aki 2018. Pastoraali. Siltala, Helsinki.

Tani, Sirpa 1995. Elokuvien maaseutu suomalaisena mielenmaisemana. Maaseudun uusi aika 3 (2): 38–47.

Vallius, Antti 2011. Visuaalinen kulttuurimaaseutumielikuvien tuottajana. Maaseudun uusi aika 1, 48–60.